

Мегем О.М.

*кандидат педагогічних наук, доцент,
Глухівський національний педагогічний університет
імені Олександра Довженка*

ПІДВИЩЕННЯ ЕФЕКТИВНОСТІ УРОКІВ БІОЛОГІЇ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ О. ГОНЧАРА

Створення та широке впровадження нових освітніх технологій навчання з урахуванням багатовікового досвіду минулого і особливостей сучасного стану розвитку нашого суспільства – одна з найважливіших проблем удосконалення навчально-виховного процесу в загальноосвітніх навчальних закладах.

Узагальнення здобутків національної освіти дає можливість краще зрозуміти закономірності поступального розвитку педагогічних явищ у навчанні біології, з'ясувати перспективи використання надбань минулих років на сучасному етапі.

В останні роки незначна кількість наукових праць була присвячена висвітленню внеску вітчизняних методистів у розвиток шкільної біологічної освіти в Україні (М. Скиба, Л. Старікова, І. Костицька, О. Шиян).

Донині у педагогічних дослідженнях не виокремлено ті позитивні надбання історичного досвіду шкільної біологічної освіти в Україні, які доцільно застосовувати в наш час.

Метою статті є репрезентація сторінок історії щодо виявлення провідних методичних ідей у педагогічній спадщині О. Гончара, які можуть бути використані в шкільній біологічній освіті сьогодення.

Результати проведеного нами історико-педагогічного дослідження свідчать про те, що розвиток методики навчання біології має спіралеподібний характер. На кожному витку спіралі формується спадкове ядро вивічених на практиці ідей, які дають початок хвилі мутацій у фазі кризи парадигми. Одні мутації відновлюють давно забуті ідеї, під впливом інших окремі ідеї “втрачаються” і можуть несподівано з'явитися в наступній науковій революції, тільки певна частина ідей попередньої парадигми зберігається і в результаті відбору стає ядром нової парадигми.

Доробок вітчизняних методистів є тим ядром, навколо якого формуються нові парадигми шкільної біологічної освіти, він дозволить озброїти молодого вчителя умінням використовувати ефективні методи і прийоми для вирішення навчально-виховних завдань сьогодення.

Вагомий внесок у розвиток методики навчання біології в Україні був зроблений О. Гончаром. У своїх працях він обґрунтував проблему підвищення ефективності навчально-виховного процесу, дав цінні рекомендації щодо проведення позакласної роботи із зоології.

Фундаментальні ідеї науковця знайшли відображення у посібниках: “Навчально-виховна робота з учнями в курсі зоології” (1969 р.) [1] та “Підвищення ефективності викладання зоології” (1975 р.) [2].

До засобів підвищення ефективності навчально-виховного процесу О. Гончар відніс методи активізації навчання, самостійну роботу учнів, використання наочних посібників, технічних засобів, дидактичного матеріалу, елементів програмованого навчання.

Методист стверджував, що урізноманітнення методів навчання – це важлива умова активізації розумової діяльності учнів. Так, для підвищення ефективності розповіді він пропонував уміло підбирати матеріал, використовувати найновіші досягнення науки, народні прислів'я і приказки, висловлювання вчених-біологів, поетів, переконливі факти з життя, наукової літератури, робити висновки, узагальнення.

Він обґрунтовував доцільність використання на уроках зоології таких видів бесіди:

- катехізичної (для виявлення знань про конкретні зоологічні поняття, факти. Ця бесіда включає запитання, непов'язані між собою логічно, не веде учнів до розв'язання якої-небудь проблеми. Застосовується для закріплення і перевірки знань та умінь під час повторення);

- евристичної (застосовується для розв'язання певного завдання за допомогою навідних питань, розрахованих на використання вже засвоєного матеріалу, шляхом самостійних логічних міркувань учнів);

- вступної (для відтворення в пам'яті школярів набутих знань і умінь, необхідних для кращого засвоєння нового матеріалу);

- пояснювальної (проводиться з метою систематизації, узагальнення і поглиблення вивченого з кількох тем, запитання ставляться в логічній послідовності).

Для успішної організації самостійної роботи з підручником він виділив такі прийоми: залучення учнів до складання запитань та підготовки за ними коротких усних відповідей за текстом підручника, конспектування; порівняння; заповнення таблиць під час читання нового тексту; поєднання читання тексту підручника та роботи з зоогеографічною картою; паралельно з читанням тексту демонстрування натуральних об'єктів; читання тексту, пов'язане з аналізом картин, малюнків, таблиць.

Науковець підкреслював, що навчальний процес не може бути ефективним без застосування (поряд із натуральними) графічних наочних посібників: таблиць, малюнків, схем, діаграм, зоологічних карт. Заслужують на використання розроблені О. Гончаром різні види робіт із графічними наочними посібниками, а саме: оформлення учнями цифрового матеріалу під час вивчення тварин у вигляді діаграм, графіків; робота з картками (на картці подається малюнок тварини та опис її ознак, цікаві відомості про неї); завдання з використанням набірних таблиць для засвоєння матеріалу щодо класифікації тварин (на ватмані креслять таблицю та роблять на ній відповідні написи. На картках пишуть назви тварин. Ці картки ставлять у “кишені” таблиці. Учні повинні правильно розставити картки з назвами тварин. Проводиться змагання: хто з учнів найточніше розкладе картки в “кишені”); робота з плоскими розбірними таблицями, з німими малюнками.

Методист радив особливу увагу звертати на свідоме оволодіння учнями навчальним матеріалом. Він указував, що засвоїти термін означає правильно його вимовляти та вживати, вміти писати, розуміти наукове значення. Педагог переконливо доводив доцільність ведення словника, в якому записуються всі незнайомі слова і вирази. Для перевірки свідомого засвоєння термінів він радив застосовувати написання коротеньких оповідань або виконання письмових робіт у класі, з використанням запропонованих учителем слів, понять або виразів (наприклад, учитель пропонує учням використати у своїх відповідях такі слова та вирази: хімічна боротьба, біологічний метод боротьби, механічний метод).

Для підвищення ефективності навчання О. Гончар рекомендував використовувати комплекс технічних засобів: телебачення, радіо, звукозаписувальну та звуковідтворювальну апаратуру.

Науковець виділив такі способи використання звукозапису на уроках: прослуховування одноразове з поясненням; прослуховування багаторазове з поясненням; прослуховування багаторазове з настановами на запам'ятовування, щоб виробити правильний слуховий образ; прослуховування й запис у зошити почутого; прослуховування і виконання контрольної роботи за змістом звукозапису; прослуховування звукозапису частинами. Педагог радив учителю під час підготовки до уроку з використанням звукозапису, прослухати запис заздалегідь; визначити його якість, педагогічну цінність, послідовність, з якою розкривається зміст запису; відповідно спланувати урок; визначити тривалість звучання, місце звукозапису як у структурі одного уроку, так і всієї теми; виявити відповідність звукозапису віковим особливостям учнів; підібрати ілюстрації, колекції, вологі препарати.

Заслуговує на увагу його пропозиція застосовувати кінофільми як вступну частину уроку, як засіб викладання нового матеріалу, для ілюстрування різних явищ у житті тварин, ознайомлення з методами і прийомами догляду за тваринами, як інструктивний засіб перед виконанням практичних завдань, як засіб систематизації та узагальнення навчального матеріалу після вивчення окремої теми або розділу.

Методист переконливо доводив доцільність використання таких форм позакласної роботи: практичних робіт на шкільній навчально-дослідній ділянці, екскурсій, дослідів, позакласного читання, гурткової роботи, зоологічних вечорів, клубу веселих і винахідливих зоологів, вікторин на зоологічну тему, зоологічних ігор, біологічних олімпіад.

Заслуговують на використання пропозиції О. Гончара стосовно організації та проведення гурткової роботи з зоології. Він радив створити та затвердити статут гуртка, який повинен включати мету і завдання, структуру, обов'язки членів гуртка.

Для підвищення інтересу учнів до біології педагогом була упорядкована "Хрестоматія з анатомії і фізіології людини" (1968 р.) [3]. У хрестоматію увійшов цікавий матеріал з анатомії і фізіології людини, викладений у популярній формі; статті, спрямовані на розширення кругозору учнів, які спонукають до мислення.

Отже, цінними надбаннями у творчому спадку О. Гончара є успішне розв'язання важливих проблем методики навчання біології: урізноманітнення методів і прийомів роботи, розвиток в учнів навичок самостійного здобуття знань, розробка прийомів активізації розумової діяльності учнів, розвиток інтересу учнів до навчання, урізноманітнення форм проведення позакласної роботи, організація та проведення гурткової роботи.

Список використаних джерел:

1. Гончар О.Д. Навчально-виховна робота з учнями в курсі зоології: посібник для вчителів / Гончар О.Д. – К: Радянська школа, 1969. – 79 с.
2. Гончар О.Д. Підвищення ефективності викладання зоології: посібник для вчителів / Гончар О.Д. – К.: Радянська школа, 1975. – 104 с.
3. Хрестоматія з анатомії і фізіології людини / [упорядкув. О.Д. Гончар] – К.: Радянська школа, 1968. – 251 с.

Михайленко О.А.

аспірант,

Київський національний університет імені Т.Г. Шевченка

ЗМІСТ СТРАТЕГІЧНОЇ КОМПЕТЕНЦІЇ МАЙБУТНІХ ПЕРЕКЛАДАЧІВ

Останнім часом значно активізувався інтерес до формування стратегічної компетенції у навчанні іноземних мов. І хоча багато науковців розглядало цю проблему (М.В. Давер, І.П. Дроздова, І.П. Задорожна, Л.Я. Личко, О.Є. Мисечко, С.Ю. Ніколаєва, Д.Г. Терещук, С.С. Данилюк та інші), але наразі немає єдності у визначенні її змістових компонентів. Саме потреба у конкретизації визначає актуальність даного поняття.

Отже, необхідно проаналізувати підходи вчених і сформулювати зміст стратегічної компетенції при навчанні майбутніх перекладачів.

Деякі науковці (М. Canale, М. Swain [3]) визначають стратегічну компетенцію як здатність використовувати вербальні й невербальні стратегії, покликані компенсувати прогалини в комунікації через недосконалі знання мови або через психо-фізіологічні чинники (перевтома, неуважність тощо). Компенсаторними чинниками можуть слугувати парафрази, багатослів'я, повтори, паузації, ухилення, припущення. Стратегічну компетентність іноді називають компенсаторною: як здатність компенсувати у процесі спілкування недостатній рівень володіння, нестачу мовленнєвого й соціального досвіду спілкування іноземною мовою [2, с. 15].

Аналіз наукових праць, присвячених стратегічній компетенції, а також стратегіям перекладу дав можливість змодельовати зміст стратегічної компетенції перекладача й виділити в ній наступні компоненти.

1. Навчальний стратегічний компонент. Майбутній перекладач, який є суб'єктом навчального процесу, повинен оволодіти системою метакогнітивних,